

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STANCU, ZAHARIA

Șatra / Zaharia Stancu. - Iași : Cartea Românească Educațional, 2019

ISBN 978-606-8982-75-5

821.135.1

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași - 2019
Adresa: IAȘI, Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2 - 700124
www.ecredu.ro

ZAHARIA STANCU

ȘATRA

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

*Alimut mi-a povestit întâmplările,
Kera a stăruit să le scriu*

CAPITOLUL I

Him bașa isprăvi de mâncat. Isprăvi și de băut. Oala, care cu puțin înainte fusese plină de vin roșu, acrișor, era goală. Îi mulțumi Oarbei.

— Bucalele au fost bune. A fost bun și vinul.

Obrazul Oarbei se luminează.

Him bașa îl privi pe Alimut.

— Te-ai săturat?

— Da, tată. Numai vinul...

— Nu cumva vrei să spui că nu ți-a plăcut?

— Mi-a plăcut, tată, dar... a fost cam puțin.

Râseră amândoi. Râse și Oarba.

— Altădată, fiule, ai să primești mai mult.

Stăpânul șatrei ieși în fața cortului, se așeză turcește în țărâna alburie pe care o înfierbântase soarele și bătu din palme. În deschizăturile corturilor se arătară de îndată capete oacheșe, pletoase, mustăcioase. Câțiva bărbați se apropiară. Him bașa se uită în ochii lui Uj Hoțul și-i porunci:

— Cheamă bătrânii la sfat. O dată cu ei să mai vină și Ariston, Goșu și Lisandra.

Uj Hoțul începu să umble printre corturi. Câteva clipe stăpânul șatrei îl urmări cu privirile. Pe urmă ridică ochii și, clipind des, se uită la cer. Soarele era tocmai la amiază. Văzduhul era cald, vâscos, apăsător și părea încremenit. Căii, măgarii și catării șatrei moțâiau ceva mai departe de corturi și se apărau alene cu cozile de roiurile de muște care nu le dădeau pace. Căinii, întinși pe labe, dormitau sub căruțele lungi, cu coviltire. Îi supărau și pe ei muștele. Doborâți de greaua zăpușeală a zilei, urșii nu se mișcau, nu-și sunau lanțurile și nici măcar nu mormăiau. Poate se aflau căzuți adânc

în somn și nu visau nimic. Poate visau pădurile străvechi și umbroase în care viețuiseră altădată, pe vremea când fuseseră slobozi. Poate visau stufărișuri pline de afine și de albine. Poate visau scorburi încărcate cu faguri galbeni plini cu miere limpede și dulce.

Satul în care șatra poposise chiar în dimineața aceea se afla la o depărtare de numai trei-patru sute de pași. Rămânea tăcut de parcă în întregul lui cuprins nu s-ar fi găsit nici o făptură vie. Tăcută rămânea și balta din apropiere în care foiau broaștele și pe care o acopereau în bună parte petice umede de lintiță grasă și verde. Aci, și la acest ceas al amiezii, tăcerea ar fi fost deplină, dacă din când în când nu s-ar fi auzit, venind de departe, țcănitul ritmic al secerătorilor care, undeva, acolo unde cerul își sprijinea marginile albastre pe pământ, doborau grâul copt și înalt. Văzduhul era prea vâscos și zăpușeala amiezii prea grea și prea groasă ca să străbată prin ea și să se audă și glasurile oamenilor. Frânți de mijloc și scâlțați în sudoare, țărani adunau grâul secerat, îl legau în snopi și cu snopii clădeau clăi mari. Văzute de departe, clăile de grâu se asemuiau cu niște grămezi fabuloase de aur roșcat.

Auzind porunca mai-marelui lor, repetată la fiecare cort de Uj Hoțul, oamenii oacheși – bătrâni și tineri – ieșiră din corturile în care abia se tolăniseră pe rogojini și veniră lenevoși abia târșindu-și pașii. Se așezară cu toții în țarina fierbinte a luncii, făcând o jumătate largă de cerc în fata lui Him bașa. În dreapta și în stânga acestuia se așezară bătrânii. După aceea, în rândul întâi se așezară, după vârstă, și ceilalți bărbați. La spatele lor luară loc femeile, iar copiii li se pripășiră tuturor în poală, în brațe sau pe umeri. Flăcăiandrii cu mustățile abia mijite și fetișcanele care purtau la gât lungi șiruri de mărgelă și în urechi cercei mari că niște belciuge se aciuară în spatele femeilor și întinseră gâturile. Șovăind și împleticindu-se, veni și Goșu, de mână cu Lisandra. După Goșu se arătă, mândru și pieptos, Ariston. În spatele lui, mărunțel la trup însă vânjos și îndesat, pășea Uj Hoțul. Sudoarea de pe frunte i se scurgea pe obraji ciupiți adânc de

vărsat și se pierdea în barba neagră, încălțită, stufoasă. Toate privirile șatrei se îndreptară spre cei trei. Nu se auzi nici o șoptă și nici măcar muștele nu mai bâzâiră. Uj Hoțul strigă:

— Sânge!... Să iasă cu sânge... Socoteala nu se poate încheia decât cu vărsare de sânge!...

Him bașa se uita la el mustător. Uj Hoțul, rușinat, plecă ochii în jos și tăcu. Bărbații șatrei, adunați aci, aveau toți chici lungi, mustăți stufoase, bărbi sălbatice. Foarfecă nu intrase niciodată în părul vreunuia din ei. Pe obrazul nici unuia nu umblase briciul. Pe toți, fără greșală, îi împodobise firea cu ochi negri, de smoală, rotunzi, neobișnuit de mari și plini de o strălucire care – dacă nu te fereai din calea ei – te amețea și te adormea. Bărbile, mustățile și chicile, unse în fiecare zi cu ulei gras, de nucă, sclipeau de parcă ar fi fost de metal.

Toate privirile erau îndreptate spre Goșu. Dârz, întărâtat, pus pe ceartă, pe bătaie și poate chiar și pe omor, omul veni și se opri în mijlocul cercului. Tot în mijlocul cercului și destul de aproape de Goșu, se opri și Lisandra. Ariston se răzleți de cei doi și înlemni. Goșu se uita în pământ. Tot în pământ se uita și Ariston. Numai Lisandra căuta fără nici o sfială ochii oamenilor din jur și, când îi găsea, îi înfrunta nu numai cu îndrăzneală, ci și cu nerușinare parcă.

Him bașa voi să deschidă gura și să spună ce avea de spus. Dar tocmai atunci în sat sună trist clopotul cel mare de la biserică. După clopotul mare sună și clopotul cel mic. Tot rar. Tot trist. Șatra știu că acolo, în satul lângă care se aciuase cu câteva ceasuri în urmă, ori de undeva, de departe, de pe front, venise vestea morții unui bărbat. Nu se închină nici unul dintre ei și nici unul dintre ei nu șopti printre buze „Dumnezeu să-l ierte pe răposat”. Ei, oamenii oacheși, nu moșteniseră de la înaintași acest obicei și nu practicau nici o credință. Se mulțumiră să se uite în pământ – în pământul în care se topeau trupurile tuturor morților – și apoi să-și arunce ochii spre cer. De acolo, din cer, soarele lumina pământul. Și tot de acolo, din cer, cădea ploaia care ajuta pământului să se acopere de iarbă, de buruieni și de păduri, de livezi sau de

lanuri nesfârșite de grâu, de porumb, de floarea-soarelui, de rapiță, de secară.

Fața lui Him bașa se întristă. Stăpânul șatrei spuse:

— Nu este nici o legătură între viața omului care s-a stins acum și viața noastră. Totuși, clopotul ne-a cobit a rău.

Șatra pogori într-o tăcere și mai adâncă. Ea era obișnuită din cea mai veche vechime să tacă atunci când maimarele ei spunea ceva. Niciodată nu se pomenise printre ei om care să se ridice împotriva bulibașei. Tot așa aveau să se petreacă lucrurile și acum.

Clopotul mare sună ce mai sună, osteni și tăcu. Tăcu și clopotul mic. În balta acoperită pe alocuri de mari petice de lintiță grasă și verde orăcăi o broască. Soarele fulgeră văzduhul încremenit și vâscos dintre pământ și cer. Speriată, broasca se trase iarăși în adânc.

— Știți, spuse Him bașa, pentru ce v-am chemat, să luați parte la judecată.

— Știm, răspunseră bătrânii, știm prea bine.

— Totuși, am să vă spun pe scurt întâmplarea, după datină, ca totul să fie limpede și în hotărârea pe care o vom lua să nu se strecoare nici o nedreptate. Legile noastre, păstrate din bătrâni, trebuiesc împlinite fără nici o abatere.

— Te ascultăm, bulibașă, ziseră într-un glas bătrânii. Te ascultăm.

— Acum doi ani a fost mare bucurie în șatra noastră, zise Him. A fost nu numai bucurie, a fost și veselie. Vă amintiți că ne aflam poposiți într-o luncă, lângă marginea fluviului. Cu capul plecat parcă cerându-și iertare de ceea ce avea de gând să facă, flăcăul Goșu ne-a cerut învoire să se însoare cu Lisandra, fata lui Sedil, din șatra lui Sedil. Și noi i-am dat învoire s-o aducă în șatra noastră pe Lisandra, fata lui Sedil, din șatra lui Sedil. Mi-am pus obrazul în joc și m-am tocmiț o zi și o noapte cu Sedil bașa. M-am tocmiț până am rămas amândoi sitevi și abia atunci ne-am înțeleș din preț. Și după ce ne-am înțeleș din preț am chemat-o pe Lisandra și-am întrebat-o dacă-l place pe Goșu și dacă vrea să-l ia de bărbat pe Goșu. La întrebarea mea dacă-l place pe

Goșu, ea nu mi-a răspuns. Iar la întrebarea dacă vrea să-l ia de bărbat pe Goșu, ea mi-a răspuns că vrea. Nu m-am supărat. Pentru că o femeie poate să-și ia de bărbat și pe un om pe care nu-l place. Cu vremea se învață cu el și asta e de ajuns ca o căsnicie să meargă bine. Și-am mai întrebat-o pe Lisandra dacă are sau nu de gând să se supună legilor străvechi ale șatrei noastre, Lisandra a pus mâna dreaptă pe inimă și-a jurat că are să se supună, oricât de strașnice ar fi ele. Atunci Goșu a zis: „Dacă mă ia de bărbat, o să mă cunoască. Și dacă o să mă cunoască, o să mă placă. Și dacă o să mă placă, până la urmă o să mă și iubească.” Zicând acestea, Goșu s-a arătat fericit. Și atunci m-am arătat și eu fericit că Goșu și-a ales nevastă frumoasă și harnică, și că șatra noastră și-a mărit numărul și s-a îmbogățit cu o femeie din șatra lui Sedil și chiar din neamul lui Sedil. Goșu i-a plătit în fața mea și în fața voastră lui Sedil bașa douăzeci de galbeni de aur turcești, cu zimți, ca preț al Lisandrei. Sedil bașa și-a luat fata de mână și i-a dat-o lui Goșu pe viață și i-a spus: „Până acum Lisandra a fost fata mea și mie mi s-a supus. De acum înainte, Lisandra este roaba ta, Goșule, și nevasta ta, și ție și numai ție o să se supună, iar la alt bărbat din șatră ori din afara șatrei n-o să se uite nici măcar cu coada ochiului.”

Him bașa tăcu. Își bolovăni ochii rotunzi, neobișnuit de mari și neobișnuit de negri, peste oamenii oacheși adunați în fața lui. Șatra îl asculta. Șatra nu-i ieșea din cuvânt. Inima i se umplu de mulțumire. Ieși din tăcere și întrebă:

— Am spus până acum adevărul, au l-am ocolit?

— Adevărul l-ai rostit, bulibașă, adevărul întreg l-ai rostit și nimic din ce-a fost adevăr n-ai ascuns.

— Atunci, zise Him bașa, să mergem mai departe și să deslușim faptele până la capăt.

— Până la capăt, bulibașă.

— Așadar, Goșu i-a plătit lui Sedil bașa prețul Lisandrei și Lisandra a jurat cu mâna pe inimă că va asculta de străvechile legi ale șatrei noastre și-a trecut Lisandra din șatra lui Sedil bașa în șatra noastră. A început nunta. Trei

zile și trei nopți ne-am veselit noi și tot trei zile și trei nopți s-a veselit și șatra lui Sedil bașa. Au jucat oamenii din șatra noastră și, amestecându-se cu noi, au jucat și oamenii din șatra lui Sedil bașa. Au jucat urșii șatrei noastre și au jucat și urșii șatrei lui Sedil bașa. S-a isprăvit nunta fără nici o spinare ciomăgită, fără nici o mână ruptă, fără nici un ochi scos și fără nici un cap spart. Pe urmă șatra noastră a apucat-o într-o parte și șatra lui Sedil bașa în altă parte. De atunci și până astăzi au trecut aproape doi ani, iar căruțele noastre nu s-au mai întâlnit, căinii șatrei noastre nu s-au mai mirosit cu căinii șatrei lui Sedil bașa, caii, măgarii și catării lui Sedil bașa nu s-au amestecat la păscut cu caii, măgarii și catării șatrei noastre. Iar noi... Noi nu ne-am mai oglindit în ochii șatrei lui Sedil bașa și nici șatra lui Sedil bașa nu s-a mai oglindit în ochii noștri. Este?

— Este, bulibașa, este.

— Toate au mers bine până în miezul nopții trecute, când peste Goșu s-a năpustit netam-nesam, un vis urât. Și atunci, scuturându-se de somn și ieșind din visul-i urât, Goșu s-a trezit. Și trezindu-se a căutat-o lângă el pe Lisandra s-o scoale și pe ea din somn și să-i povestească visul. N-a găsit-o. Fierul roșu al bănuiei i-a ars lui Goșu inima și l-a îndemnat să pună mâna pe cuțit. A pus Goșu mâna pe cuțit, i-a încercat agerimea tăișului, a ieșit din cort și ș-a pitulat la pândă cum ar fi făcut-o oricare dintre noi. Cum știți, șatra toată dormea dusă. Caii șatrei, măgarii șatrei și catării șatrei pășteau prin preajmă. Căinii șatrei dormeau și dormeau și urșii șatrei. Și numai Goșu pândea la pământ, cu cuțitul în mână. Sângele lui Goșu ardea și mânia îi tulbura mințile. Omul însă se stăpânea, tăcea și răbda. Stăpânindu-se și tăcând, răbdând și așteptând, a pândit până către zori. Și pândă nu i-a fost fără folos. În zori a văzut-o pe Lisandra și l-a văzut și pe Ariston. Veneau ținându-se de gât dinspre zăvoi.

— Rușine! Rușine mare! spuseră bărbații.

Muierile oacheșe și ochioase tăcură. Tăcură și fetișcanele. Tăcură și flăcăiandrii. Him bașa îl întrebă pe Goșu:

— Am spus adevărul, Goșule?

— Adevărul l-ai spus, bulibașa.

— Dar tu, Aristoane, ce zici?

— Ai spus adevărul, bulibașa.

Pe Lisandra n-o învrednici Him bașa cu nici o întrebare. Femeiușcă nu se sinchisi. Își păstră ochii în jos, însă genele lungi îi tresăriră și parcă și buzele i se mișcară într-un scurt tremurat.

— Goșu, zise Him bașa, Goșu ar fi avut dreptul, stârnit de mânie, cum era, să se năpustească asupra lui Ariston și să-l înjunghie. Dar Goșu s-a gândit că nu e potrivit că un bărbat din șatra noastră să ucidă alt bărbat din șatra noastră. Goșu a ținut seama de străvechile noastre legi și de străvechile noastre obiceiuri, și a socotit că e mai bine să-și înfrâneze pornirea spre răzbunare și să aducă pricina înaintea noastră spre dreaptă judecată. Așa este, Goșule?

— Așa este, bulibașa, așa și nu altfel.

— Acum, spuse Him bașa, acum Goșu trebuie să ne răspundă dacă o leapădă sau nu pe Lisandra.

Goșu răspunse liniștit:

— Nu, stăpâne, n-o leapăd. Nici mort n-o leapăd.

— De ce?

— Pentru că eu fără Lisandra nu pot trăi. Eu o iubesc pe Lisandra mai mult decât îmi iubesc lumina ochilor.

Lisandra se uită la el lung. Îi înflori pe buze un surâs de mulțumire. Him bașa se încruntă. Femeiușca își stinse îndată surâsul.

— Atunci, Goșule, nu-ți rămâne altceva de făcut decât s-o ierți.

Goșu sări că ars:

— Până aici ai fost drept, bulibașa, și n-ai rostit un singur cuvânt care să se abată de la străvechile noastre legi și de la străvechile noastre obiceiuri, însă la urmă, pesemne din bunătatea inimii, ai greșit.

— Așa e, ziseră bătrânii. La urmă bulibașa a greșit.

— Vrei să se îplinească legea, Goșule?

— Vreau.

— Și tu, Lisandro, vrei și tu să se îplinească legea?

— Vreau, zise femeia, vreau, pentru că știu că altfel nu se poate.

— Dar, o întrebă blând Him bașa, de ce ai călcat tu legea când știai prea bine ce te așteaptă?

— Nu pot trăi fără Ariston, bulibașă. Și dacă nu pot trăi fără Ariston, socot că e mai potrivit să mor.

Tăcu Him bașa. Tăcură bătrânii. Toți bărbații tăcură, în afară de Uj Hoțul, care râgâi, rânji și tuși. Muierile șatrei fremătară și șușotiră între ele. Him bașa răcni la ele. Muierile tăcură.

— Tu, Aristoane, știai că Lisandra e nevasta lui Goșu. Știai că Goșu a cumpărat-o pe Lisandra de la tatăl ei, de la Sedil bașa, cu douăzeci de galbeni de aur vechi, turcești și cu zimți.

— Știam, bulibașă, toate acestea le știam.

— Atunci de ce ai tras-o pe Lisandra în greșeală?

— Pentru că o iubesc mai mult decât îmi iubesc carnea și mai mult decât îmi iubesc sângele. Fără ea nu pot să trăiesc și nici nu vreau să mai trăiesc.

— Dar Goșu spune că nici el nu poate să trăiască fără Lisandra.

— Da, nu pot să trăiesc fără Lisandra, suspină Goșu.

— Vinovată este Lisandra, zise Him bașa. Cunoștea dragostea lui Goșu și nu se cădea să răspundă chemării lui Ariston.

— Nu eu sunt vinovată, spuse Lisandra. Vinovată este dragostea. Dragostea m-a aprins, m-a zăpăcit, m-a orbit și m-a aruncat în brațele lui Ariston. Acum voi faceți cu mine ce vreți. Însă eu sunt datoare față de voi și față de inima mea să vă mărturisesc încă o dată că *nu pot să trăiesc fără Ariston*. Auziți? Eu nu pot să mai trăiesc fără Ariston. Și fără Ariston nu vreau să mai trăiesc.

Tăcerea se lăsă iarăși peste șatră, peste lunca acoperită de iarba aspră, ghimpoasă, peste balta stătută, adormită sub petice mari de lintiță grasă și verde. După câțva timp tăcerea fu iarăși sfărâmată de clopotul mare și de clopotul mic din sat care sunau a jale. Moartea, ca o uriașă pasăre nevăzută,

fâlfâi din aripile ei peste șatră, dar văzduhul fierbinte și vâscos al zilei rămase tot neclintit, tot încremenit.

Lisandra zise:

— Dragostea e vinovată. Dar nici tu, bulibașă, nici voi, ceilalți bătrâni plini de înțelepciune care vă aflați în jurul bulibașei, nu înțelegeți ce este dragostea. Poate ați iubit în tinerețea voastră. De atunci însă și până acum a trecut mult timp și voi ați uitat totul. Inimile vi s-au uscat și amintirile v-au secăt. Ori, poate nici n-ați iubit. Iar dacă ați iubit și ați uitat, ori dacă n-ați iubit niciodată, cum mă puteți voi înțelege și cum mă puteți voi judeca? Judecați-mă, totuși, și pedepsiți-mă după străvechea voastră lege pe care eu am călcat-o și după străvechile voastre obiceiuri de care eu n-am fost în stare să țiș seamă. Înainte de a-mi primi pedeapsa, sunt datoare să vă spun pentru a treia oară că *eu fără Ariston nu mai pot să trăiesc și nici n-am de ce să mai trăiesc*.

— Nici eu nu pot să trăiesc fără Lisandra, zise încet Ariston. Și fără Lisandra nici eu n-am de ce să mai trăiesc.

Oarba îi ceru voie bărbatului ei care era cumplitul stăpân al șatrei să spună și ea câteva cuvinte, și după ce acesta îi dădu îngăduința, zise:

— Tu, Lisandra, de cum a început judecata, eu una am tăcut și te-am ascultat. Și nu m-aș fi amestecat în vorbă, dacă n-ai fi întrecut cu nerușinare măsura cuvintelor. Zici că noi toate n-am cunoscut dragostea, ori că dacă am cunoscut-o în tinerețe am uitat-o cu trecerea timpului. Și-ai mai zis că și bărbații noștri ori au cunoscut dragostea și au uitat-o, ori n-au cunoscut-o de loc. De când trăiesc în șatra asta – și trăiesc cam de multșor – vorbe mai nerușinate n-am auzit. Tu, față a Carnei, află că noi toate am cunoscut dragostea. Și-au cunoscut-o și bărbații noștri. Dar unde am fi ajuns noi dacă ne-am fi lăsat robiți de patimă și ne-am fi furat una alteia bărbatul, ori ne-am fi încurcat cu tinerii stăpâniți de poftă? Atunci, muiere stricată ce ești, șatra noastră n-ar mai fi avut nici o tărie. Și nemaiavănd nici o tărie, s-ar fi destrămat și ar fi pierit. Este adevărat că străvechile noastre legi sunt aspre. Și tot atât de adevărat este că grozav de aspre

În urma lor tunurile gemeau tot mai tare parcă și păreau a fi tot mai aproape... tot mai aproape... tot mai aproape.

Oarba dibuia drumul și se ținea și ea după căruțe. Din ocini ei neobișnuit de mari și neobișnuit de negri, din ochii ei lipsiți de vedere, picau în țărâna drumului lacrimi mari, fierbinți, pe care nu le vedea decât soarele, care, pe cerul albastru ca inul înflorit, părea tot mai tânăr, tot mai vesel...

Cuprins

CAPITOLUL I	5
CAPITOLUL II.....	34
CAPITOLUL III	60
CAPITOLUL IV	93
CAPITOLUL V	123
CAPITOLUL VI	168
CAPITOLUL VII.....	204
CAPITOLUL VIII	238
CAPITOLUL IX.....	276
CAPITOLUL X.....	310
CAPITOLUL XI.....	365
CAPITOLUL XII.....	400